

Geloven van huis uit

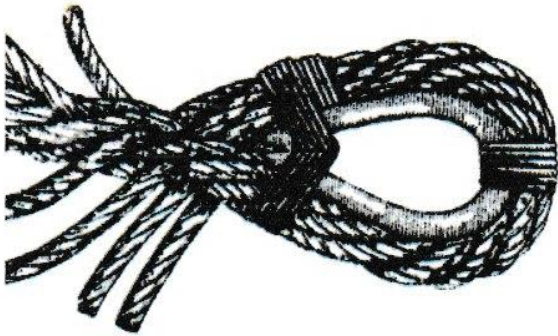
Laat eens een ballonnetje op en kijk wat er gebeurt.

- Een peuter komt direct in actie! Kraaiend van plezier is de jacht geopend. Dat gekke, ronde ding moet je te pakken zien te krijgen. Als ouder haal je de ballon misschien dichterbij om het kleintje nieuwe woorden bij te brengen. "De ballon is rood. Rood. Ballon. En rond." Het kan zijn dat het kind dat oppakt, maar waarschijnlijk gaat de aandacht naar iets anders uit. Zo'n ballon moet je grijpen! Wie begint er dan over begrijpen?
- Maar het duurt niet lang en de jonge onderzoeker dient zich aan. "Pappa, waarom gaat die ballon omhoog? En waarom die andere niet?" "Tja, dat hangt af van de gebruikte gassen." "Gassen, wat zijn dat?" Alsof het een kruisverhoor betreft worden je de oren van het hoofd gevraagd. "Welke gassen worden dan gebruikt? Waar is een ballon van gemaakt? Hoe maken ze die, pappa?" enzovoorts. Tot pa er niet meer uitkomt of, mogelijk waarschijnlijker, er geen zin meer in heeft.
- "Die stomme ballon!" Wat pesterig kan een puber ballonnen doorprikken. Hij opent het raam en laat sommige wegwaaien. Maar andere bewaart ie liever. Hij zet zijn naam op een label, pakt een touwtje en bevestigt dat aan de ballon. Zó, die hou ik...

Hm, nu begint het beeld toch kracht te verliezen. Ik zocht een illustratie om aan te geven hoe de instelling van een kind verandert met de tijd. Immers, afhankelijk van de leeftijd kijkt het anders naar dezelfde zaak. Dat geldt voor ballonnen, maar even goed voor geloven.

Beleving & basis & betekenis

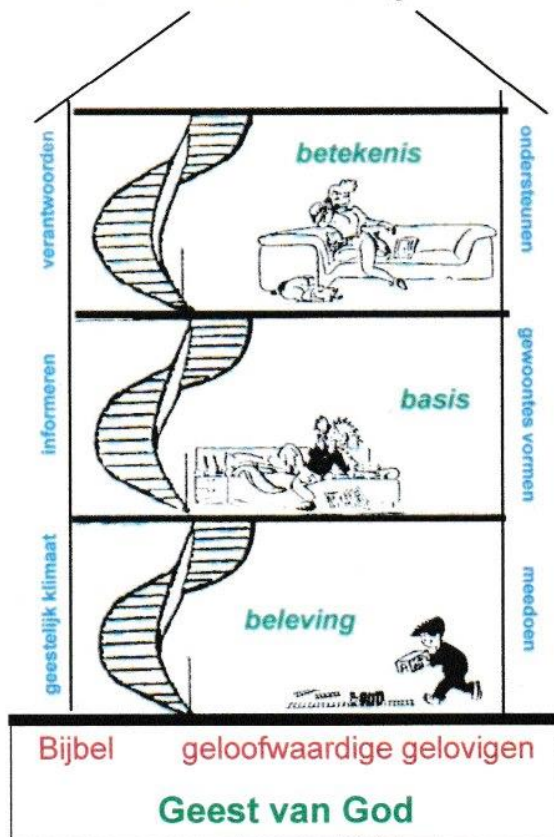
Want hoe worden mensen gelovigen? Hoe leert een kind de Heer vertrouwen? Wat is dat eigenlijk: geloven? De Bijbel is hier duidelijk. "Het geloof u is de zekerheid der dingen, die men hoopt en het

bewijs der dingen, die men niet ziet." (Hebreeën 11:1) In plaats van huiver of angst voor het onbekende en ongeziene komt er door het geloof juist rust en vertrouwen. Een innerlijk houvast. Alsof we door een sterk touw verbonden zijn met de onzichtbare Vader. Zoals touw bestaat uit gevlochten strengen kent ook het geloven in God onderscheiden facetten. Te weten: de geloofsbeleving, de geloofsbasis en de betekenis van het geloof. In de loop van de tijd vlecht een kind dit koord, waarvan de trekkracht in het volwassen leven beproefd zal worden. Hoe?

- Voor het kleine kind staan aanvankelijk de ouders in de plaats van God. Wat een peuter bij de ouders aan geloven ontdekt ligt vooral in de sfeer van beleving. Het jonge kind is zeer opmerkzaam. Maar van bidden, zingen, bijbelgebruik blijft begripsmatig nauwelijks iets haken. Het gevoelsmatige, dát is doorslaggevend: leuk of niet leuk, fijn of niet fijn. Afhankelijk van wat het kind meemaakt groeit het besef: vertrouwen in God is goed! Het is fijn! Zoals Willeke van vier steeds uitziert naar de zaterdagavond. De gezinstijd met chips, appelsap, eigen schrift, 'bijbeltje', werkje en wat al niet, dat is aan haar wel besteed.
- Bij het schoolkind komt een verandering. De vragen naar het wat, hoe en waarom worden talrijker en serieuzer. Door de ontmoeting met anderen dan de ouders merkt het dat volwassenen er verschillende meningen op na houden. Dat kan problemen opleveren. Wie moet je nou geloven? Om te voorkomen dat het kind zijn geestelijk houvast moeten de vragen naar de bronnen verschoven worden. Hoe komen mensen daarop? Waar halen zij en wij het vandaan? Het geloven van pappa en mamma blijkt dan een basis te hebben in de Bijbel. Vertrouwen in God ligt niet meer alleen in de sfeer van beleving, het is ook wáár en gefundeerd. Wij zijn niet de eersten, en zeker niet de enigen. "David heeft echt geleefd. Daar, in Israël." "Bekijk deze foto van de Jordaan eens, dáár doopte Johannes." Gaandeweg krijgen de verhalen en de personen uit de Bijbel een plaats.

- Zo rond het begin van de middelbare schooltijd komen meestal de eerste twijfels. Is het wel waar wat ik van huis uit heb meegekregen? Hoe kan al die ellende in de wereld blijven bestaan als God zo goed is? Vragen die niet puur theoretisch blijven en de geloofsleer betreffen. Vooral de gelovigen worden getoetst op de echtheid, de betekenis van hun geloof. Maakt het voor jullie verschil uit dat jullie geloven? Waarin dan? Is dat geloven nou wel zinnig? Wat kan ik ermee? Wat tot dan toe in het gezin is meegemaakt wordt nu op zijn waarde beproefd. Wat waardevol is, wordt meegenomen? Wat (voorlopig?) onbruikbaar is, wordt opzij geschoven. Vaak een moeizaam proces. Voor beiden, ouder en kind. Eigenlijk past dat laatste woord niet meer. Het kind is geen kind meer, maar komt met zijn gepuzzel langszij als volwassene-in-wording.

Bouwen in vertrouwen

Ontrafelen heeft iets riskants. Want ontrafelen betekent uit elkaar halen en daarmee verzwakken. Geloofsbeleving, -basis en -betekenis, dat hoort bijeen. Altijd. Maar in verschillende leeftijdsfasen lijkt telkens een ander facet van hetzelfde op te lichten. In bijgaande illustratie gebruik ik daarom het beeld van een wenteltrap. Wie naar boven gaat komt steeds op dezelfde plek uit, alleen hoger. Die doorgaande beweging sluit aan bij het onderzoekswerk van Trees Andree. Op grond van talrijke gesprekken en enquêtes kwam zij op een paar verschillende opvoedingsaccenten voor de ouders. Al naar gelang de leeftijd van kinderen wordt iets anders van de opvoeders gevraagd. Die opvoedingsaccenten heb ik getekend als de muren, die bescherming bieden en veilige ruimte scheppen om te wonen. Omwille van de ruimte werk ik dat nu niet verder uit.

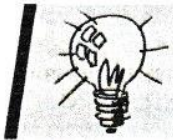
Het huis van geloof is gefundeerd door de Geest van God. Die werkt door twee 'pijlers': geloofwaardige gelovigen en de Bijbel. Iets van de werkelijkheid van God wordt daarmee zichtbaar voor het kind, de jongere, maar even goed voor elke volwassene.

Kapstokken gevraagd

Illustraties hebben ook een schaduwzijde. Wat nogal overtuigend en doorzichtig gebracht wordt gaat vaak ten koste van de ingewikkelde werkelijkheid. Dat merkte ik onlangs toen ik deze illustratie op een cursusavond toonde. Tijdens de uitleg zag ik op bepaalde momenten een vrouw met het hoofd schudden. Ernaar gevraagd vertelde ze, dat sommige zaken voor hun oudste kind wel op gingen, maar dat de tweede al vanaf het prille begin anders met de dingen omging. Lastig voor hen. En even op dat moment voor mijn uitleg. Maar ook heel goed dat ze me erop attendeerde. Illustratie hebben iets betrekkelijks, net als kapstokken. Je bekijkt ze op hun gebruikswaarde. Overigens, ik ben op zoek naar alle mogelijke kapstokken over dit ingewikkelde veld van de geloofsontwikkeling. Wie helpt?

Onderstaand artikel is ontleend aan het blad *Langsij*, herfst 1999, pagina 12 en 13. *Langsij* is de kwartaalinfo over opvoeding, uitgegeven door 'Koers voor ouders', onderdeel van stichting de Navigators.

Een huis van geloof

Hoe worden kinderen gelovig? Mevrouw Andree - zie ook pag. 10 voor ons interview met

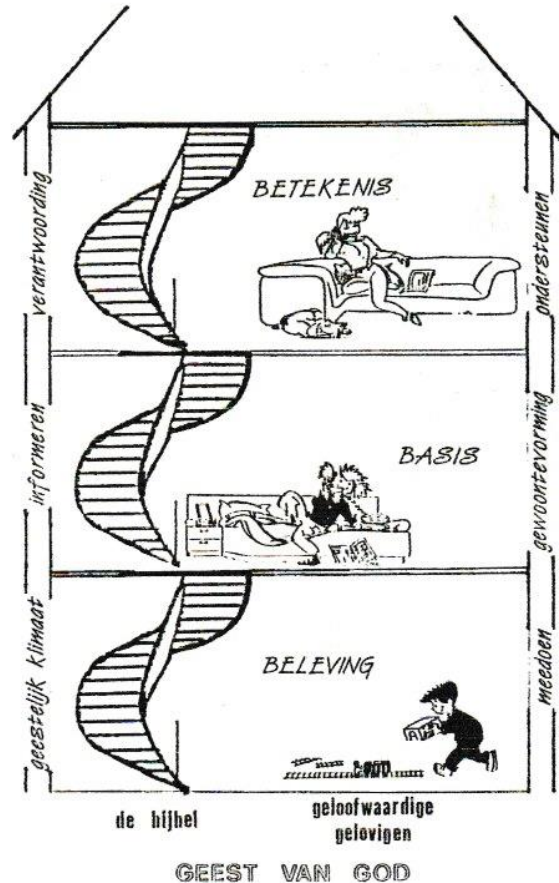
haar - zegt op die vraag: "Het antwoord is zo simpel als het maar zijn kan: door de ontmoeting met geloofwaardige gelovige volwassenen." Jos & Jannie van Dijken zijn met haar inzichten een stap verder gegaan en kwamen op deze illustratie.

Geloofwaardige gelovigen én de Bijbel zijn als het ware samen de 'ingrediënten' waarmee Gods Geest geloof kan wekken. Geloof in de Heer kent naar hun idee tenminste drie facetten: beleving, basis en betekenis. Wat het heel jonge kind bij de ouders ontdekt ligt vooral in de sfeer van beleving. Geloven is fijn of saai of ernstig of De meer feitelijke basis voor vertrouwen op God wordt wat later gelegd. De verhalen krijgen een plaats. Het geloven van pappa en mamma blijkt terug te gaan op de Bijbel. Rond de middelbare schooltijd kunnen twijfels en voorzichtig-kritische vragen bovenkomen. Is het nou allemaal wel waar? Maakt het verschil uit voor je leven van alledag? De betekenis en echtheid van het geloof worden tegen het licht gehouden. Deze drie facetten laten zich eigenlijk niet scheiden. Daarom zijn de drie etages zeer nadrukkelijk door een wenteltrap met elkaar verbonden.

Uit het onderzoekswerk van mevrouw Andree komen verschillende opvoedingsaksenten naar voren. Ze zijn getekend als muren, die beschutting bieden en een veilige ruimte scheppen. Dr. Andree schreef er over:

Geestelijk klimaat & meedoen

Creëer een gezinsklimaat waarin godsdienstige aspecten een wezenlijk bestanddeel vormen. Een sfeer van liefdevolle zorg, verwondering, vertrouwen in de toekomst. Zoek momenten waarin dit voelbaar wordt. Bijvoorbeeld gebed voor het slapen gaan, bijbellezing aan tafel, vieren van zondagen, omgaan met blijde en droevige gebeurtenissen. Kinderen willen meedoen met de 'groten' en imiteren daarom het gedrag van gezinsleden. Ouders moeten dus een brug slaan tussen hun volwassen godsdienstigheid en de kinderlijke mogelijkheden. Zoeken naar mogelijkheden die de kinderen aanspreken, waarin ze kunnen groeien van meedoen naar zelf doen.

Informerend & gewoontevorming

Het schoolkind heeft een sterke drang om te weten en vraagt zowel om objectieve informatie als naar persoonlijke opvattingen. Gewoonten bieden veiligheid voor het kleine kind en geven het grotere kind houvast in zijn speurtocht door het leven. Wanneer een kind zich tegen een gewoonte verzet kan in samenspraak gezocht worden naar zinvolle aanpassingen.

Verantwoording & ondersteuning

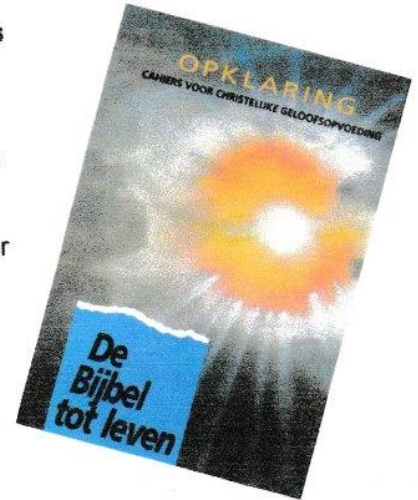
Wat voorafgegaan is wordt nu op z'n waarde getoetst. Afhankelijk daarvan wordt het als waardevol in het eigen levensontwerp opgenomen, of als onbruikbaar voor de eigen volwassenheid opzij geschoven. Het belangrijkste opvoedingsmiddel is nu het gesprek. Daarnaast moeten de ouders ruimte scheppen waarbinnen het kind zijn eigen weg kan gaan. Dat kader wordt gevormd door gelovige ouders die vertrouwen schenken en beschikbaar blijven.

bijlage bij 'In beweging...' Geloven van huis uit

- "Mag je een kind van vijf jaar laten fantaseren over het geloof, over Jezus, over God?"
- "Wanneer maak je voor kinderen de overgang van kinderbijbel naar 'de echte Bijbel?'"

Vragen als deze hebben te maken met de ontwikkelingsfasen waarin kinderen Verkeren en de konsekwenties die dat heeft voor de geloofsopvoeding. En dus ook voor Bijbelgebruik in het gezin.

Onder hoofdredactie van Jannie van Dijken verscheen de serie **Opklaring**, Cahiers voor christelijke geloofsopvoeding bij Kok Voorhoeve in Kampen. In het cahier 'De Bijbel tot leven' beschrijft pedagoge Ans Gouman kenmerken van kinderen in verschillende leeftijdsfasen en gaat daarbij uitgebreid in op de mogelijkheden en beperkingen die elke fase ouders biedt bij het opvoeden. Drie kaders uit dit hoofdstuk van Ans drukken we hieronder af. Raadpleeg voor verdere toelichting én voor meer ideeën het cahier.

Kinderen van 2-6 jaar

ontwikkeling

fantaseren
imitatie
sfeergevoelig
emotionele nabijheid

bijbelgebruik

veel herhaling
korte verhalen
meebeleven
geen beeldspraak
eenduidige verhalen

Naar aanleiding van het verhaal van David en Goliath uit 1 Samuël 17, vraagt Maarten van 4 jaar: „Is Goliath nog sterker dan Zorro?“ „Als ik Goliath tegenkom dan zàl ik...“ (een beetje benepen): „Kan Goliath door onze deur?“

Kinderen van 6-12 jaar

ontwikkeling

konkreet denken
meer interesse in feiten
zelf lezen
chronologisch besef

bijbelgebruik

variatie in verhalen
achtergrondinformatie
gewoonten opbouwen
begrippen uitleggen
aan de hand van
konkrete verhalen

Naar aanleiding van het verhaal van David en Goliath vraagt Elise van 9 jaar: „Bestaan er wel zulke grote mensen?“ „Wat is een weversboom?“

Jongeren van 12-18 jaar

ontwikkeling

systematisch denken
abstrakt denken
eigen overtuigingen
afstand nemen van ouders
belang leeftijdgenoten

bijbelgebruik

betrouwbaarheid bijbel
relevantie voor leven
voorbeeld van personen
uit de bijbel
ruimte voor twijfel

Naar aanleiding van het verhaal van David en Goliath zegt Tom van 15 jaar: „Er klopt niks van. Hier staat dat David Goliath verslaat, maar ergens anders staat dat iemand anders dat deed.“ Namelijk Elchanan, in 2 Sam. 21:19.